

Giacomo, a tökkelütött

Pongrác közlegény nem értette sem a nevetgélést, sem a haragot. Hát mit tehet ő róla.

Mi több, neki eleve itt sem kéne lennie. Próbálta is ezt szóvá tenni a szakaszparancsnoknál, miközben szemüvegét és homlokát felváltva törölgette (egyazon zsebkendővel, így nem sok sikerrel), de az a pöffeteggomba mintha meg sem hallotta volna. Eleve, hogy őt ide csak lerakják, mint egy zsák krumplit, semmi adjonisten, egy korty hűvös frissítőt nem kap, tapadó torkát megnedvesíteni, de még egy tábla sem jelzi, hol kéne szolgálatra jelentkezni. Vagy hogy egyáltalán kéne. Körbenézett azért, egyik, másik sátorba bekukkantott, míg végleg el nem tévedt, óvatos-udvarias Elnézésekkel és Jónapotokkal próbált pont a megfelelő helyre betévedni, de ha egyszer Takarodjonokat és Mitkeresitteket, Azistenbasszamegeket rivalltak vissza ezek a faragatlan fráterek, hát mit erőltesse, majd csak észreveszik, hogy itt van, lassan már úgylis közeleg a tízórai ideje.

De, úgy látszik, konstataulta, errefelé még a nassolásnak sincs kultúrája, úgy múlt el a tízórai ideje, mintha nem is lett volna, mintha gyolccsal foltozták volna a szakadó időt, sebtiben, de pontosan. Pongrác levegőért kapkodó, néma hápogással tért ki a hitéből, hogy mik vannak itt, meg sem hallgatják, oda sem figyelnek rá, hát mi történt a világgal, hová lett a józan ész, modorról már nem is szólva. Állt a dögszagban, a perzselő nap elől árnyékot nemelve, csizmájával nem sikerült kikerülnie valami sötétlő, bűzös kupacot a földön, melyre csak az imént lett figyelmes, és nagy szemeket meregetve, légszomj tetézte méltatlankodással sopánkodta – ki másnak, ki figyelne mégis órá, szegény Pongrác Csongorra, hát maga magának, hogy ez mégis skandalum, meg hogy mik vannak, mi ez az örület.

Mert hogy, mint párás szemüvege alól is csorgó verejtékétől szipogva dadogta udvarias tájékoztatását, ő, kéremszépen, orvosi igazolással bír háborús alkalmatlanságáról, sípoló tüdeje, véznasága, csontlágysága, lúdtalpa, vertigo morbusa, rövidlátása és „histeriás conditiója” sem teszi alkalmassá a hadi szolgálatra, neki erről papírja van, valamint kéthetes lauffal megírandó restanciái is több irányban. Akkor mit keres itt, harsogta az a mogorva kutyafejű, az a vaddisznóképű vadállat, kiről neki állítólag, mint utólag tudomására jutott, már valahogy eredendően fogva tudnia szükségeltetett volna, hogy a szakaszparancsnoknak, nála kellett volna jelentkeznie már megérkezésakor, rivallotta még hozzá, fröcsögő nyállal, szinte már hörgésként. S ezeket hát, mégis, honnan tudná, őneki, kéremszépen, ezt nem jelezte senki egyetlen ponton sem, keresgélte ő, hebegte, a jelentkezés lehetőségét, hiszen így még tízórai sem jutott neki, nyelt fájdalmasan nagyot, de őt útba igazítani egyetlen gentleman sem akadt (jól látható instrukciókról, melyek alapján ezeket tudhatná, már kár is lett volna szólania), majd valamelyest el is tévedt, ebben a „nagy kuplerájban”, s aztán inkább, mit volt mit tenni, keresett egy árnyékosabb pontot, elvégre az ő igen érzékeny, világos bőrét a tűző napfény igencsak bántja, hámlasztja, tetszik tudni, próbált, akár pataknyi víz, átcsobogni dadogása sziklányi őrzöngése felett. Csak nézte, hogy mégis mi ez a purparlé, amit ez a dúvad itt rendezett, s még akkor is, hát milyen jogon, mire föl? S most ő ezért pucoválja „fényesre” a latrinát, pucoválja, majd főzze, majd porciózza is kilószám a krumplit, rendezgesse (valamint pucoválja) a fegyvert és az edényt, naphosszat. Ez meg mi, rivallt rá már megint az a marhaképű, neurosisos egyén, szemgödörszerűvé tágult orrlikán fújtató sárkánytermészet, ez a, mint mondják, Bakos „szakaszparancsnok”, egyszeriben, minden köszönés, megszólítás nélkül, a szentlelket is kiejesztve aritmikus szívveréséből. Mi volna, krumpli. Szakaszvezető parancsnoknak tisztelettel jelentem, krumpli, hepciáskodott vele erre az az idegrángásos dobermann. S minderre olyat rúgott csizmája hegyével a hátsójába, hogy erre Pongrác közlegény mindjárt nem csupán le is penderült a sámliról, de egyenesen repült is vagy két métert, s olyat landolt egy kétes, bűzös sárkupacban, hogy panaszait még csak elnyöszörögni sem tudta a fejüket csóválva hahotázó többieknek, még hosszú percekig.

Nem is tudta, minek az elpanaszolásához fogjon előbb Pongrác, immáron valamelyest visszanyerve a szuszt meglátásainak logikus folyamként való, tételes közléséhez. El se tudják azt képzelni, fogott hozzá, hogy min megy ő most keresztül – ül otthonában, készülődne a könyvtárba, s egyszeriben

valami adminisztratív félreértés okán most itt találja magát, hogy már a zötykölődő út végletekig megkínozza az aranyerével, s akkor még csak épp kezdődtek megpróbáltatásai. Hogy ő, akinek itt sem kellene lennie, ült vissza közben a sámlira, ilyen cselédtempót, ilyen válogatott inzultusokat tapasztal, ettől a faragatlan, mint akkor hát fájdalmas áron tudomására jutott, szakaszparancsnoktól. Nem is tudják, mi ez őneki, a rekkenő hőség, az orrfacsaró bűz, melyet a végtelenül áradó, jeges huzat hoz (vajh honnan?) mindeközben, a görnyedő fizikai munka, melytől már abban a minutumban, hogy e kényelmetlen (szálkás!) sámlira ültették, nyilallt a háta, pedig ő már a latrina suvickolásával, a maga részéről, erején felül megtett a mindennél is többet. Azaz annyit mégsem, hogy összemocskolt kezét ne csak öblítse, hanem, mint ezek szerint ezt is már neki eleve kellett volna tudnia, azt is percekig suvickolja, mielőtt a burgonyához fog. Neki ezt nem mondták, ő neki, kéremszépen, pontos instrukciók kellenek, ő kérem, nem kapott laktanyai kiképzést, s amúgy is, a szellem embereként nincs is affinitása az ilyesféle dolgokhoz. Majd mindjárt kap olyan affinitást, hogy az édes isten bassza szanaszét azt a csúzos picsáját, hogy pépesen viszik haza, lavórban a frontról, üvölti az a kocsis stílusú Bakos szakaszvezető, hogy annyi praktikus esze nincs, hogy porciózás előtt azt a tövig szaros kezét megmossa! Hadbíróság, kivégzőosztag elé állítja, ha addig él is, de inkább most helyben főbe löveti, hogy itt összeesküvést, hazaárulást elkövetve megmérgezi a fél szakaszt, melynek tagjai már második napja fossák-hányják lucskosra a csizmájuk szárát az átkozott krumplijától. Pongrác erre már szavakat sem talált, milyen szinten, milyen színvonalon felelhetne meg e méltatlan abúzusokra. Azt már, felteszi, szóvá se tehetné ilyen körülmények közepette, efféle ellenséges hangulatban, hogy ő maga is áldozatává vált e kialakult helyzetnek, mi több, ő legfőképp, hiszen nemcsak a megaláztatás és az igazságtalan, szégyentelen hangnemben sorjázó vádak, hanem a következmények is legfőképpen őt érintik. Akkor mégis mikor várható az ebéd, érdeklődött a Szabó nevű, tömzsi közlegénytől, tanulva a korábbiakból, szinte csak sűgva e félénken kiejtett szavakat. Majd amikor az a jó édesanyád pörköltet szarik az asztalra, te senkiházi, rivallta az, oly felindult süvítéssel, hogy Pongrácnak szinte külön felfogni sem jutott ideje, hogy aztán még le is köpte az a csibész. Holott őneki, ha nem étkezik négyóránként (s már eleve azt sem volt tanácsos szóvá tennie, hogy az ő kényes gyomra az ebédhez pontban a déli harangszó első kondulására szokott), őneki akkor kínzó fejgörcse támad, tudata fátyolossá válik, szellemi élessége vészesen csorbul,

mondta, kinek mondhatta volna, maga magának, könnyfátyolos nézéssel, melyet csak örökkön párás szemüvegének jótékony maszatossága takart. Nem is tudja, mi lett volna, ha nem sompolyog oda hozzá az a Deres vagy talán Veres nevű közlegénytárs, amelyik valamely kétes eredetű, már érezhetően frissességét veszítő brúgóból kínálta. Köszönöm, suttogta megenyhülten, majd, kifejezvéen meghatottságát a baráti gesztus okán, éppen annak ecsetelésébe fogott, hogy milyen fejjörcsöt okoz neki Pesten már az is, ha csak öt perccel később tálalja szenilis szállásadója az ebédet, s hogy ő mikor megtudta, hogy bár máig nem érti, miféle aktakukac tévesztése folytán, de a frontra vezényelik, bizony sok mindenre fel volt készülve (a bűz! arra, persze, nem lehet), de hogy ne kapjon egész napi robotolás után ebédet...! Micsoda világ ez, micsoda körülmények! S hogy az Epheszosi Hérakleitoszt idézze, „betegség teszi az egészséget édessé és jóvá, éhség az elteltséget, fáradság a megpihenést...”, botlott meg ezen a ponton egy vesztére épp csámpás útjában felejtett vödörben. A harsány, gúnyos kacaj már nem ejthetett mélyebb sebeket rajta, mint az esés, horzsolás. Elege lett, végérvényesen. Kipirult arccal, dúlt hajzattal, vaksi szemüvegét tömpe orrára még mindig szédülős mozdulattal visszaillesztve, nem tudván tovább türtöztetni felháborodottságát, egyszeriben kifakadt, s amennyi szót csak egy szuszra csenevész tüdeje kiereszteni bírt, sírásra hajló rángással hangjában, akár sértett macskakölyök, tépte fel sértettsége mind növekvő lajstromát meggyötört lelke mélyéből. Kezdve azzal, hogy nem bírhatja épeszű ember ezt a rendetlenséget, mocskot a földön, vedret az útban, s ha ez az egyetlen emberségesebb forma társa nem siet a segítségére, öneki itt helyben lukadna ki a gyomra, hogy bűz van és kosz és mocsok, és az a lárma, abba már bele sem kezd, mitől egy józan gondolatot alig lehet az embernek gondolni, de hogy akkor még mindezek tetejében ő itt mindenfajta komisz inzultusoknak, s nevetség tárgyaként van éjt nappallá téve kitéve, s hogy reggeli óta egy falat, annyi sem került korgó gyomrába, mert hogy ha azt a roppant kis falat, száradt, penészes kenyeret nem adja oda neki a Deres (Veres) úr, hát ő menten elájult volna a kiéhezetheztségétől, s hogy sok cifrát hallott ő már a frontról, de hogy itt az embert verik, bánjták, s még mindennek tetejében éheztenek...! S erre akkor még visszaszájál, muszkliját feszegetve-tapogatva az egyik állig koszos vadember, az egész tetves szakasz éhezik, s mégis ki miatt, egye hát a földről a sarat a rohadt pápaszemes (ő!), aki megmérgezte a fél szakaszt, de aztán bezabálja még a Veres egyetlen darab brúgóját is, az utolsó tartalékát, amit még otthonról hozott, s akkor még itt fitymál, kényeskedik, hát ha

nem kutya volt ennek az anyja, csak patkány lehetett. Pongráccal forgott a világ (ő ezt nem tudta, ő erről, kérem, nem tehet), már látni is alig vakoskodott, kínozza az állott, izzó levegő, de a kenyér penészes utóíze is megbolygatta kényes gyomrának belső békéjét. Könnyeit nyelve húzódott a sarokba, mielőtt még a felbőszült csőcselék („gyűlöllek, távol légy, alacsony tömeg!”), sóhajtotta hangtalan a súrolókefe felé) elkapta volna, s mielőtt még azt is szemére vetné valamelyik vértolulós vadkan, csüggedt duzzogással a maradék edények előblítéséhez fogott.

Egyet se aggódj, megmentem az életed, súgta oda még takarodó előtt az a Deres vagy Veres, mély, horkoló álmát lehetővé téve, utolsó reménysugarának habcsókízű ígéretével.

Pongrác ehhez mérten álmában végre átmeneti békét lelt, a Gerbaud-ban falta-nyalta-szörcsögte a habos, krémes, csokoládés falatokat, melyeknek árát mindig sokallva végül bosszankodva továbbcsoszogott, vágyódó tekintetével sértett-lemondó utolsó pillantásokat fröccsentve a szívfájdítón incselkedő kirakat üvegére. Holnap... már... otthon... nyammogta maga elé csámcsogó álmának levegőbe harapdáló, izgatott habzsolásával, míg a többiek a sötétben rögtönzött tanácsot tartva hányták-vetették meg, hogy ellenséges gránát elé lökjék vagy inkább a sorakozó előtt agyonverjék-e a latrina tövében. Bízátok ide, én megoldom, súgta határozottan Veres, úri becsületszavamra, nem lesz gondotok rá, ígérem.

Nem is csalódhatott volna nagyobbat Pongrác, mikor másnap hiába kereste kérlelő, puha tekintetével Veres vagy Deres nézését, annak arcán semminő izgalmat, cinkos mosolyt, legalább bizakodásra okot adó reményt nem látott. Holott olyan egyszerű lett volna, gondolta, akár álmának későbbi részében, a Gerbaud-ból jóllakottan átlebegve, immáron a könyvtár békésen zümmögő olvasótermében kedves könyvei fölébe görnyedtében, hát csak annyi kell, hogy a Deres vagy Veres úr, ki az álomban a könyvtárosfiú Egon helyére állt be, kellő diszkrécióval megkeressen valamely felelős szervet, még akár nagyvonalúan panaszt sem téve a Pongrác közlegény emberi méltósága ellen irányuló vegzatúra, s hozzá méltatlan embertelen körülmények mián, csupáncsak jelezve, hogy itt, bizony, félreértés történt, s ennek a derék tudós Pongrác úrnak már rég a Gerbaud-ban s a könyvtárban volna a helye (határideje közeledtével igencsak sürgetősen), őt majd, legjobb volna, ha talán pont ebéd után megkeresné valamiféle magasabb beosztású főtitst, s őtőle (esetlegesen egy csupor habos kávéval, s néminemű teasüteménnyel kompenzálva addigi sérelmeiért) mélyen elnézést kérve minden inzultusért és tévedésért,

pernahajder társai szeme láttára őt mindeníziglen megkövetve, rögvest hazairányítsa. Hát, ha szavak nélkül is, kérem, de ezt ígerte neki ez a Deres. Veres talán. És sehol semmi. Tátja Pongrác a száját, biggyeszi bambán, néz olyanra tágult szemekkel, mint az innocens újszülött bármire, vonogatja a vállát, hogy hát mi a csuda, most meg mi lesz, hát nem hogy sehol a főméltóságú tiszt az elnézésekéréssel (s habos kávéval), de még a Deres-Veres sem néz rá sem megnyugtatólag, hogy ne félj egyet se, koma, hamarosan jön érted az ezredes kompenzálni mindenért, vagy hogy bocsásd meg, kedves Pongrác Csongor, nem a pontosság, gyorsaság az erősségem, talán egészen uzsonnaidőig is halasztódik az életed megmentése.

Ebédig már alig tudta türtőztetni magát, hogy oda ne menjen ehhez a Deresvereshez, és kérdőre ne vonja, hogy mégis mi lesz a könnyelmű ígérettel, mely szép szó, de csak ha megtartják, úgy jó. Végül inkább, nem kísértve eleve kámzsásan körvonalazódó szerencséjét, megállta a számonkérést, még ha a tábor körüli munkától, pucoválástól, rendeztetéstől, melyre immáron nem büntetésből, hanem, ahogy társai nem átalották orra alá dörgölve mindannyiszor megjegyezni, nyamvadt életképtelensége miatt osztotta be a szakaszparancsnok, már jóformán egész testében zibbadt is, hősies tűréssel csak konokul hallgatott. Izzadt a melegtől, majd meghűtötte a helyenként fel-felkapó szélről besüvítő, orrfacsaró huzat, szívta csöpögő orrát, nyújtogatta egész görbületében fájó hátát, s miután kétségbeesve konstataulta, hogy szegényes reggelijük után tízórait itt a fronton még hétvégén sem szolgálnak fel, már a Deresveres hazug ígéretére, a Gerbaud-ra, de a könyvtárra, még különböző cukormázokra, habokra (kávé!) és könyvtári cédulákra (rémisztő közelségű határidőire) sem gondolt, csak az ebédet várta, utolsó reményeként.

Mikor végre konzervet bonthattak (az övét – jobb híján, miután kétszer is megvágta kezét a bicskával – végül egy Hauser nevezetű, nyurga, sváb közlegény), és lemondón vette tudomásul, hogy továbbra is sehol nem, hogy személyesen József főherceg vagy legalább egy bűnbánón esdeklő ezredes, de még egy mogorva százados sem jelent meg őt végre felmenteni a háború pokla alól, majd kiesett a szembogara undorában, mikor meglátta konzerve belső tartalmát, a zsúfolt, nyomorult kis szardíniákat. Már bocsánatot kér, nyikkant immár a tegnapiaknál óvatosabb, alázatosabb felgörnyedtében, Szakaszvezető parancsnok, fűzte tovább, de amaz félbeszakítón rárvallt, ne járassa, inkább tömje azt a haszontalan pofáját, közlegény. De ő, már bocsánat, kérem. Ha sürgős közlendője van, előbb szót kér, és megvárja, hogy szellőztetheti-e a bagólesőt. Kérem. Szót kérek.

Szólani talán még szabad..., fátyolozódott a hangja olyan csendben, hogy csak az alumíniumban zsúfolódó halak és az a Hauser nevű hallhatta ez utóbbit már, közvetlenül mellette zabálva halkán, csizmája orrát bámulva. Mi a nyámnyila baja van már megint, közlegény, harsogta a szakaszvezető. Én a halat... Alászolgája... Szakaszvezető Úr... Parancsnok! Igen... Már meg is bocsássék, én azt nem szeretem.

Gránát nem robbanthat a süvítés és robaj elenyészte után, egy teljes hullahegynyi táborban oly rémisztően metsző csendet, ami erre a válasz volt. S mint szakadó végtagok és szanaszét guruló, repülő edények, koppantak az állak, estek ki a kezekből a bicskák és kanálgépek. Amire még az isonzói hadüzenet óta sem volt példa, egy percre még a szakaszvezető is szavát feledte, csak homloka tetejéig emelt szemöldökkel, mint hirtelen kifogott hal, tátogott, a nagy meglepedésére valahára elmaradó szitkok és gúnyolódások helyetti csendben folytatta hát udvariasan Pongrác közlegény, hogy ő nem tehet róla, igazán restelli, de, hát mit tehetne, a halat, azt ő nagyon nem szíveli, semmilyen, már egészen gyermekkora óta, mikor még a nagymama... Elhallgass, te állat, harsogta a parancsnok, hogy még a mintha szintén lélegzetét is visszafojtva megdermedő fennsík egésze is talán beleremeghetett. Szót kérek, szakaszvezető parancsnok, tisztelettel, pattant fel szalutálva erre az a link Deres vagy Veres. Mondja! Ugatta már inkább, mint üvöltötte ez utóbbit a vörösödő fejű parancsnok. A Pongrác, azt hiszem, agyalágyult, nem tehet róla, kérem alássan, elég legyen, latrina mindkettőnek, és örülhetnek, hogy nem lövetem bele mindkettejüket. Leül! Igenis. Engedélyt kérek, tisztelettel, elcserélni az ebédemet Pongráccal, vágta megint haptákba magát a Veres vagy Deres, s rettentő parancsnokuk bajuszának fáziskéső rángatózását még kihasználva hozzátette, még ennyi hasznát sem vesszük, ha még jobban legyengül, szakaszvezető parancsnok. Feleselsz? A kurva anyja szentségit mind a két okostojásnak, hát mi ez, állófogadás a királyi palotában? Megetetni nem kéne még talán? Büfiztetni?! Bűdös anyaszomorító. Nem bánom, zihálta végül az idegrázástól egészen végkimerülten a szakaszvezető. Igenis. Köszönöm, szakaszvezető parancsnok, tisztelettel a Deres, illetve Veres, és kicserélte félig megevett konzerv babját Pongráccal, majd remegő térdel visszakoslatott a helyére. Pongrác méltatlankodó fintorral piszkálgatta a csak langyos, nyálkásan dermedt babot, elvégre, mint maga, s a nyurga Hauser elé mormogta csak reszketegen, ő „nem ilyesmire callibrálta be korgó gyomrát”, de erőnek erejével, kényes ízlése igen nagy kínjára, végül is meghozta az elkerülhetetlen áldozatot, s úgy-ahogy, ideig-óráig, jóllakott.

Desszetről itt, persze, nem is hallottak, vetette oda két nyámmogás közt a falfehéren, szájtátva őt bámuló Hausernek, elnyomott böffenete felett átbeszélve.

Keserves, mérhetetlenül cammogva hömpölygő idő telt így a következő hosszabb tűzszünetig. S amire a magyar honvédezredek sem számíthattak ezen az átokverte vidéken, a védekező csapatoknak, bizonyos értelemben, egyszerre két fronton is kellett tartaniuk magukat. Elvégre nemcsak a digók nyomultak megveszekedett fanatizmussal előre, de mindeközben Pongrác, vagy ahogy a táborban ráragadt eddigre, „a Professor” is időközben megsebesítette fegyvertisztítás közepette három bajtársát, míg négyen gyomorbántalmakban szenvedve hunytak el, mérgezett krumpli fogyasztása okán, továbbá dologi kár keletkezett három kilogramm, vízholdás közepette véletlenül eláztatott puszkaporban, valamint tisztítás közben nehezen javítható sérülést szenvedett, és emiatt a használatból átmenetileg vagy végleg kivonásra került legalább két tucat különböző tüzérségi fegyver, emellett leltárvételkor egy baráti gránát véletlen elgurulása és felrobbanása folytán (az ellenséges oldal döbbenettel vegyes, gúnyos konstatálása kíséretében) ellehetetlenült egy (szerencsére épp üresen álló) lövészárók, miként az egyik, ki tudja, melyik közlegény hanyag építőmunkája nyomán, tűzharc közben, pár óra különbséggel, jelentős stratégiai kockázatokat jelentve, ledőlt három fedezék is. A szakaszparancsnok bajuszának kisebb-nagyobb kitépelt egységei, akár a hiányos fedezékek, jelezték az olasz előrenyomulás végzetes tarthatatlanságát. Az elmúlt napokban a Pongrácot, büntetés, de egyben szükséges biztosíték gyanánt is, nem hivatalosan felügyelni beosztott Veres közlegény ránézésre is öt-hat kilót fogyott, szeme, s lassan egész arca is rémisztő mód tickelt, míg a kialvatlanság és elcsigázottság leginkább zsizsikes lisztszerű árnyalatot kölcsönzött elgyötört bőrének.

Egyik éjjel azonban a táborból, azonnali főbelövetését kockáztatva, őt fedező társai segítségével kionsó Veres valahára fülig erő vigyorral tért vissza. Mit intéztél, kérdezte az egy kupacban cigarettázva virrasztó szakasz egy emberként a fekhelyéhez lopódzó Verestől. Elcseréltük a Pongrácot, susogta annak habzsoló szuszogása mellé csempészve izgatottan remegő szavait. Mennyi, pökte szinte a kérdést a marcona Halmai tizedes. Mint kiderült, az éjszakákon át tartó, kézzel-lábbal mutogatva lebonyolított, hosszas alkudozás, melyet Veres közlegény szegényes olasztudása is némiképp nehezített, végül, számos, a készhez már nagyon közel járó ajánlat és ellenajánlat után, három fej káposztában, két (használt) tűzkőben és egy tekerics madzagban állapította meg Pongrác árát. Majdnem hozzá

tudott tetetni két csajkát is az alkuhoz, tódította Veres, de végül inkább nem kockáztatták további feltételek megvitatásával a lebukást. Így történt hát, hogy a rákövetkező éjjelen a 46. magyar gyalogezred 13. szakasza (az igazak álmát szorongó, foghíjas bajuszú parancsnokuk kivételével) egy emberként, összehangolt hadi cselekményként adta át az „ungherese idiotát”, Pongrác Csongor közlegényt az ellenséges olasz erőknek, három fej káposzta, végül csak egy tűzkő, fél méter spárga és egy, az utolsó pillanatban kialkudott, kissé rozsdás csajka, valamint egy grátisz gyanánt („Regalo! Regalo! Grazie!”) kapott doboz gyufa ellenében. S bár maga a hadi cselekedet Pongrác közlegény (privato Giacomo Pongrazio) két rendbeli vizelési ingerenciája diktálta, veszélyes intermezzo, valamint egy szintén a Professzor által hallatott, félhangos tüsszentés okán is többszörös veszélybe került, végül sikerrel zárult.

Innentől az idő, akár csomós rántás puffogó rotyogása telt a frissiben regrutált privato számára. Siralmas énnéköm tetüled megváltom, Áldott Magyarország, tőled eltávoznom, Vajjon s mikor leszön jó Budában lakásom, sóhajtozta maga elé az első – már számon sem tartotta – hetekben vagy napokban (hónapokban?). Valahai classica filológiai stúdiumai megkopó tudásának egészét latba vethette. De, mint szenilis szállásadójának, bizonyos Irma néninek küldött egyedüli levelében állította: újabb ezrede tagjainak mindhiába idézte Vergiliust, Ovidiust, de még az idősebb Pliniust is – a megértés szeplőkben gazdag aknamezején nem járt sokkal több szerencsével, mint cudar honfitársai körében, reá pedig, a kosz és korom és mocsok mellett, csak egynehány olasz kifejezés ragadt, a legszükségesebb közlendők megfogalmazásához, idővel. Privatói sorsának innentől való alakulásáról, vacsora- és ebédidőkben, harákolós tréfálkozásaik alkalmával még ilyen-olyan speculatiókat, kisebb legendáriumnyi vicces anekdotákat tódítottak a magyar bakák, de bizton hihetőt, bárminő faktumot maguk sem tudtak meg immáron soha. A valahai Pongrác Csongor közlegény alakja és emléke lassan és bizonytalanul, akár romlott krumplival küzdő, kétségbeesett gyomrok szőtte, furcsa álmok sorozata, párolgott el a 46. magyar gyalogezred 13. szakaszának illékony emlékezetéből.

S bár innentől a Kaiserlich und Königliche hadsereg nemhivatalos krónikái sem őrzik az egykori magyar közlegény életének további alakulását, egyes korabeli olasz hadi krónikák és naplók egybehangzó feljegyzései szerint 1917 októberében, Caporettonál egy bizonyos, csak „imbecille”-ként emlegetett privato, akit társai állítólag csak Giacomo, a tökkelütöttként ismertek,

a 2. olasz hadsereg egyik ismeretlen származású közlegénye vett át egy titkos sürgönyt, mely Below tábornok meglepetésszerű tervének részleteit, dél-tiroli útjainak megtévesztő jellegét és egy folyó hó 23-ára tervezett, titkos offenzíva haditervét taglalta – derült ki a felbecsülhetetlen értékű értesüléseket életük árán megszerző kempáros egy pár hétig még életben maradt tagjának évtizedekkel később megtalált, titkosírással kelt naplójából. Ugyanekkoriban kelt, tábori feljegyzések tudósítása szerint azonban a közlegény a sürgönyt előbb, egy sajnálatos módon ráejtett mortadellaszelet által, zsírpecséttel rongálta meg, majd még kávéval is lelöttyintette. Az akkoriban ismeretlen tartalmú papírost, melyről a társak úgy hitték, a hátországból kapott szerelmeslevél lehet, ezután a vélhetően a felelősségre vonástól rettegő privato gyertyafénynél kívánta volna megszáritani, azonban a dokumentum előbb lángra kapott, majd az illető hangos „jaj!” kiáltás kíséretében leejtette – a tüzeset híre kisebb fennakadást és nagy derűtséget okozva terjedt a caporettoi táborban, melynek egy része a tűzkár és a rákövetkező éjjelen megeredt, heves esőzés okán használhatatlanná is vált, egészen a másnap hajnali, mindent elsöprő osztrák–magyar áttörésig, melynek eredményeképp egészen a Piave vonaláig nyomultak be a támadók. „Scusi, non è colpa mia, kérem, scusi”, mondta állítólag menekülés közben a nagy felfordulásban nyomtalanul eltűnt, szemüveges privato.

© Döbrentey Dániel, San Gimignano

© Döbrentey Dániel, San Gimignano